

QUADERN.

UNA PAÍS DE PARAULES

En el cor de la tempesta

Molins se centra en les reaccions i en els mecanismes de camuflatge i pervivència d'idees que duen el virus d'un pensament totalitari

FRANCESC CALAFAT | 8 OCT 2014 - 11:41 CEST

Archivado en: Teatro Artes escénicas Espectáculos Cultura

Molins és d'aquells autors extremament inquiet que escodrinya la realitat i amb ulls crítics la interroga per incidir en els problemes que ens preocupen i en el llenguatge amb què confegim el discurs. Per això, la seua obra creix sobre la voluntat d'"experimentar" amb temes, llenguatges i formes. Parlem d'experimentació, en el sentit més clàssic: esculpir llenguatges adequats a la intenció o a les intencions de cada obra. L'afany creatiu el du a rellegir amb llibertat els diversos registres teatrals. Així, ens trobem amb reinterpretacions ben singulars del drama i la tragèdia, del melodrama, de la farsa i del sàinet, etc. I amb la immersió en un ventall ampli de propostes estilístiques, de registres, enmig d'un viatge constant de la modulació culta a la popular, i de la popular a la culta. Una de les constants del teatre de Molins és l'ambició: la voluntat de saltar fronteres i furgar a través de grans noms (Verlaine, Rimbaud, Nietzsche, Wittgenstein, Maria Callas...) en grans temes (els problemes que han travessat el món modern, com ara la reflexió sobre el poder, les guerres, el pes de les idees en la història, el jo escindit i múltiple —en què tenen un pes rellevant els engranatges d'engany i autoengany—, la immigració, les noves entitats sexuals, etc.), i on trobem connexions estretes entre política, estètica i ètica. Tot això ho trobem de nou en *Blut und Boden* ('Sang i pàtria'), en què a partir de situacions, textos i personatges reals (Heidegger, la seua dona i un jove animador cultural de l'exèrcit francès) reflexiona sobre qüestions que no quedaren tancades amb la fi de la Segona Guerra Mundial. L'autor no aspira a fer un teatre *realista* i fuig de fer un *biopic* teatral, però això empra noms ficticis. Amb tot, és remarcable que l'autor filtra amb bon criteri les dades biogràfiques i el pensament a partir dels quals aprofundeix en els personatges i el món que representen. Superen un nom i un cognom determinats i esdevenen símptoma o signe de tot un univers problemàtic que ens interroga i interroguem. Tampoc no cerca només centrar-se en el terbolí derivat de la Segona Guerra Mundial, sinó sobretot en les reaccions i en els mecanismes de camuflatge i pervivència d'idees que duen el virus d'un pensament totalitari o altament perillós per la seua rigidesa.

Blut und Boden ('Sang i pàtria') és una obra fragmentària que girà al voltant del filòsof Martin Schwarzwald. Hi trobem Alma, la dona, el jove soldat, animador cultural de l'exèrcit francès, i una dona jueva reclosa en el gueto de Wilnó (Polònia). L'obra es mou en cinc espais (la Universitat de Friburg, la cabana del filòsof a la Selva Negra, un centre cultural francès a Rote Lache, el Guetto de Wilnó, un camp de concentració i un lloc indefinit, però prop d'un crematori) i en 4 anys diferents (el 1933 —any del famós discurs a la Universitat de Friburg, que obri o clou l'obra—, el 1943, el 1944 i, sobretot, el 1945, any que, sota l'ocupació dels aliats, s'inicia la restauració alemanya i es viu enmig d'un període de depuració de responsabilitats. Certament, en aquests moments d'incerteses, es desenvolupen els diàlegs entre el filòsof i els altres personatges. Caldria afegir un altre element, que tot i no ser teatral, és rellevant per al text, a més de ser una innovació en l'obra de Molins, i és la presència d'un *collage* documental, disseminat al llarg del text, format per passatges de filòsofs, historiadors, testimonis, etc., que il·luminen, incideixen o eixamplem l'univers de l'obra.

El filòsof Martin Schwarzwald és un personatge camaleònic: és un filòsof de gran cultura i refinat, es vesteix de pagés suec i es presenta com a home arrelat a les profunditats del bosc, de la terra, davant de l'admirador francès; és un pare i espòs exemplars, aparentment és clar; és un devora-amants, sobretot jueves; és un home afable, però alhora impenetrable, un home d'acer, com volia el règim, per a aconseguir una nova humanitat, "un ordre autèntic". El personatge domina el camuflatge que li permet, com si no passara res, delatar jueus. Es presenta com un "*Führerprinzip* del pensament" que

vol transformar la societat, ja que cal destruir per a construir, perquè la societat ha caigut en les febleses de la vida moderna i de la racionalitat, i cal recuperar la "realitat essencial", la puresa del "Ser" i del "Ser alemany". Aquest concepte del "ser" era cada vegada més esmunyedís en el pensament real de Heidegger, que no sé sap massa bé si representa Déu, o Alemanya en alguns contextos, o vés a saber què. En tot cas, no està al servei de l'home, sinó més aviat tot el contrari: el concepte *giradis* disposa de l'home. El pensament del filòsof és una barreja d'atavismes i elements moderns. Un dels nuclis durs del seu mapa conceptual és que la part més profunda de l'ésser humà ve de la terra, de les profunditats del bosc. Un sociòleg alemany del segle XIX deia que "allò que feia alemanya Alemanya" eren els boscos. Com diu el protagonista al francès: Hitler no importava, "només era un instrument del Ser".

L'objectiu fonamental del filòsof en aquells anys de canvi és mantenir-se fidel al seu ideari i que el seu pensament s'escampe pel món "per aconseguir la reconstrucció espiritual" que no ha pogut assolir el nazisme. En aquestes circumstàncies apareix el jove animador cultural francès amb la missió de demanar la col·laboració del pensador alemany a fi de reconstruir, a través de la cultura, les relacions francoalemanyes. El francès, profund admirador seu, creu que la seua filosofia té molt de poètica, de mística, però que alhora és una renovació profunda de la filosofia i que ha influït en l'existencialisme i en la fenomenologia. El jove pensa que França serà la plataforma de llançament d'aquestes idees genials. Amb tot, el jove pensador en dubta: de vegades no sap si és un pensament profund o una pallassada. Per això, afirma: " El discurs em fascina / Alhora que m'inquieta...". Amb tot el que hem dit, el text suggereix que una bona part de les idees de la filosofia de Heidegger, que formen part en alguns aspectes d'un pensament corrosiu i temerari, han tingut una ascendència forta en tot un seguit de pensadors que han influït molt en el món actual, com ara, [Michel Foucault](#), [Jacques Derrida](#), [Paul Ricoeur](#)...

Un personatge extraordinari és la narradora jueva, l'efecte directe de la follia de la suposada restauració de l'essència d'Alemanya. Un personatge que basa tota la seua dignitat i tota la seua força moral a contar històries cada nit en situacions terribles, de vegades grotesques, en què es mofa amb una història delirant de Hitler; d'altres, amb la reconversió del conte de la Bella Dorment, relata la seua relació amb el filòsof, i acaba, ja convertida en cendra, amb un parlament esborronador en què explica el sentit del seu testimoni i del seu art, totalment contraposat amb les grans ínfules abstractes del filòsof, obsedit amb la gran poesia. L'art de la narradora, que, amb molles de pa als dits, munta un teatrí cada nit, es basa en allò que tenen de màgic el teatre i la narració: el moment efímer de contar. És efímer per la manera de somoure l'espectador, ja que conta transformat allò que veuen, viuen i pateixen el narrador i l'espectador. És un instant que conjura tota la força humana per a agafar del coll l'oient i transportar-lo al fons de la història. Un bufit que pot esdevenir memòria i vida en els oïdors, perquè poden continuar el relat.

Les històries estan confegides amb un altre dels plats forts de l'obra: l'estil. Manuel combina registres i tons per canalitzar una història de cares diverses, en què tenen una potència extraordinària el lirisme i el recurs del *vers*, per dir-ho d'alguna manera, que serveixen per a modular la dicció, la tensió del personatge..., com ho observarem en les cartes del jove francès i en el discurs del filòsof. Una menció a part és mereixen els relats i els jocs teatrals, entre tràgics i divertits, i el discurs fantasmagòric i corprenedor del final de la narradora.

L'obra en alguns aspectes pot ser polèmica, sobretot allà on toca el pensament de Heidegger, però cap lector no pot negar que hi existisca un germen desconcertant. Una altra cosa és com se'l puga gestionar o digerir. Siga com vulga, el que planteja l'obra és una qüestió que inquieta i cal tenir present. Al marge d'aquest punt, *Blut und Boden* (*Sang i pàtria*) aconsegueix tocar les fibres de l'espectador amb uns personatges i un llenguatge altament nutritius.

*Un
personatge
extraordinari
és la
narradora
jueva,
l'efecte
directe de la
follia de la
suposada
restauració
de l'essència
d'Alemanya*